

**Bu bir MMO
yayıdır**

MMO bu yayındaki ifadelerden, fikirlerden, toplantıda çıkan sonuçlardan, teknik bilgi ve basım hatalarından sorumlu değildir.

MİMARİ PROJE YARIŞMALARINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR TASARIM

**GÜLİZ ÖZORHON
İLKER FATİH ÖZORHON
ÖZYEGİN ÜNİVERSİTESİ**

MİMARİ PROJE YARIŞMALARINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR TASARIM

Güliz ÖZORHON
İlker Fatih ÖZORHON

ÖZET

Mimari proje yarışmaları mimarların yanı sıra makine, inşaat ve tesisat mühendislerinin, peyzaj mimarlarının da yer aldığı disiplinler arası bir çalışma pratiğidir ve bu hali ile “sürdürülebilir tasarım” konusunun her adımda yer alması gereken bir süreç tarif eder. Çalışmanın temel sorusu “sürdürülebilir tasarım konusuna, teoriden pratiğe geçişin bir yolu olarak da tanımlanabilecek proje yarışmalarında ne kadar ve nasıl yer verildiğidir. Bu amaçla, öncelikle proje yarışması pratiği anlaşılmasına çalışılmış ve sonrasında seçilen mesleki mimari proje yarışmaları ve öğrenci yarışmaları üzerinde yapılan analizlerle bu soruya cevap aranmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mimari Tasarım Yarışmaları, Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Tasarım

ABSTRACT

Architectural competitions are interdisciplinary practices where mechanical, civil and installation engineers and landscape architects take part alongside the architects, and in such a case it describes a process that "sustainable design" needs to take place at every step. The main question of the study is that of how much and how "the issue of sustainable design" is featured in competitions that can be defined as a way of the transition from theory to practice. For this purpose, first it is tried to be understood the practice of the project competition and afterwards it is sought to answer this question with the analysis on selected professional architectural competitions and student competitions.

Key Words: Architectural Design Competition, Sustainability, Sustainable Design

1.GİRİŞ

1.1.Amacı /Kapsamı

Mimari proje yarışmaları proje üretmenin etkin bir yoludur. Aynı zamanda mimarlık ortamına özgün ve yeni fikirler katılmasını sağlayan, özellikle de mesleğe yeni başlayan mimarlar için eğitici-öğretici bir rol üstlenen çoğulcu bir ortamdır. Daha iddialı bir ifade ile; yarışmalar mimarlık eğitim/bina üretimi ortamını tetikler ve hatta gelişim güzergahlarını tarif eder denilebilir. Ülkemizde de zaman zaman kesintilere uğrasa da mimari proje yarışmaları, her dönem bu ortamı zenginleştirmiş ve geliştirmiştir. Bu çalışmanın sorusu ise hemen her yönü ile akademik araştırmalarda ve mesleki ortamlarda yerini alan “sürdürülebilir tasarım”ın proje yarışmalarında nasıl ve ne kadar yer aldığıdır.

1.2.Yöntemi

Çalışma kapsamında mimari proje yarışmaları mesleki proje yarışmaları ve öğrenci yarışmaları olmak üzere iki grup içinde ele alınmıştır. Bildirinin sınırlılıkları nedeni ile öncelikle Türkiye’de açılan proje yarışmalarından farklı iki dönemde yapılan (bilgilerine ulaşılan) 5’er örneğin incelenmesine karar verilmiş, bu örnekler, yarışma şartnameleri, jüri raporları ve ödül alan projelerin açıklama raporları aracılığı ile incelenmiştir. Burada amaç sonuç ürünlerden daha çok süreci kritik etmektir. Dolayısı ile bütünsel bir değerlendirme yapabilmek ve nesnel sonuçlara ulaşabilmek için yazılı dökümanlar üzerinden değerlendirme yapılması yoluna gidilmiştir. İnceleme için (çevresel) sürdürülebilirlik konusunda kritik olan 9 anahtar kavrama (*sürdürülebilir (mimari/tasarım)*, *ekolojik(mimari/tasarım)*, *çevre*, *enerji*, *geleneksel*, *doğal havalandırma*, *doğal malzeme*, *doğal ışık*, *yönlenme*) yarışmalarda ne kadar yer verildiği araştırılmıştır. Sonuç olarak tüm bilginin sistematik bir şekilde bir araya getirildiği tablolar oluşturulmuş ve bu tablolar aracılığı ile kaynak belgelerde sürdürülebilirlik konusunun yeri görünür kılınmaya çalışılmıştır.

1.3.Literatür Araştırması

Türkiye’de mimari proje yarışmaları konusunda yapılan lisansüstü yayınlar Yükseköğretim Kurulu veritabanı aracılığı ile incelendiğinde 4 tez çalışması ile karşılaşmıştır. Bu tezler; Sayar, Y, Doktora Tezi, **1998**, “*Modern Türk Mimarlığının Seküler Türk Kimliğinin Oluşum Sürecindeki Rolü*”; Akansel, M., Doktora Tezi, **2002**, “*Türkiye’de Mimari Proje Yarışmalarında Elde Edilen Ürün ile Ön Proje Arasındaki Uyumsuzlukların Değerlendirilmesi ve Çözüm Önerileri*”; Gülağaç, Ö., Yüksek Lisans Tezi, **2005**, “*Dijital Ortamda Tasarım ve İfade Biçimi Olarak Temsiliyet Kavramı Örnek: Mimari Proje Yarışmaları*” ve “Gencal, O.A., Yüksek Lisans Tezi, **2011**, “*Ulusal Mimari Proje Yarışmalarının İzinden Türkiye’de Mimarlık*”dır. Çalışmalara bakıldığında mimari proje yarışmalarında elde edilen ürünlerin Türkiye mimarlık ortamını gözlemlemek hatta projeksiyonunu yapmak için bir araç olarak ele alındığı, yani yarışma pratiğinin mimarlık ortamı içinde önemli bir sözü olduğu söylenebilir. Ancak, gerek çalışmaların başlıklarına gerekse tez çalışmalarını gerçekleştirilen araştırmacıların yapısına (tezlerin hepsi mimarlık lisansüstü programlarında üretilmiştir) bakıldığında lisansüstü düzeyde diğer disiplinlerin mimari proje yarışmaları ile ilişkisi ya da sürdürülebilirlik ile ilişkisi sorgulanmamıştır denilebilir. Mimari proje yarışmaları konusuna odaklanan bir başka pratik de ilki 2013(İTÜ), ikincisi 2014(ODTÜ) yılında gerçekleştirilen “**Yarışmalar ve Mimarlık**” sempozyumudur. TMMOB Mimarlar Odası Ankara şubesi yayını olan dosya dergisinin (1/2013) 31. sayısının konusu “*Mimari Proje Yarışmaları*”dır. Dergide yayınlanan makalelerde akademisyenler ve pratisyenler mimari proje yarışmalarını değişik yönleri ile ele almışlardır. Bu bildiride özellikle mimari proje yarışmaları konusunda yapılan son dönem çalışmalarına yer verilmiştir. Ancak şüphesiz Türkiye’de mimari proje yarışmaları, jüri oluşumlarından, şartnamelerine, ödül alan projelerden, uygulanan binalara kadar pek çok konuda tartışmaya açık bir alan olmuştur. Özellikle TMMOB-Mimarlık dergisinde hemen her dönemde yapılan mimari proje yarışmalarına dair verilere ya da tartışmalara rastlamak mümkündür. Diğer yandan sürdürülebilirlik kavramı, ekonomiden-çevreye hemen her alanda farklı boyutları ile yer alan ve bu hali ile anlamı üzerine pek çok farklı yorum yapılabilen bir kavram olarak karşımıza çıkmakta (Özorhon, 2013) bilimsel toplantılarda tartışılmakta, pratik hayatın içine her aşamada dahil edilmeye çalışılmakta dolayısı ile günümüzde üzerine en çok yayın yapılan konulardan biri haline gelmektedir. Ancak bu iki konuyu(mimari proje yarışmaları-sürdürülebilirlik) bir arada irdeleyen bir çalışmaya rastlanamamıştır. Dolayısı ile bu çalışma bu ilişkiyi irdelemenin yanı sıra devamında yapılabilecek başka çalışmaları da tetiklemek gayretindedir.

2.MİMARİ PROJE YARIŞMASI PRATİĞİ

Bu bölümde mimari proje yarışmaları pratiği farklı yönleri ile ve farklı görüşler aracılığı ile ortaya koyulmaktadır. Sayar’ın [1] aktarımı ile H.Lipstad mimari tasarım yarışmalarını karşıt fikirlerin ve uzlaşmaz çözümlerin çarpıştığı savaş alanları, **sınırları görünmeyen dev tasarım stüdyoları** olarak tanımlamıştır. Yarışma, konusu kapsamında geliştirilen tasarım önerileri ile jürinin ve kurumun arayışı içinde olduğu son ürünün niteliği ve seçilen proje arasındaki mimarlığın çok yönlülüğünü yansıtan,

farklı görüşlerin ve düşüncülerin birlikteliğinden oluşan zengin bir tartışma ortamı yaratır [2]. Mimari proje yarışmalarında fikirlerin yarışması kadar, katılımcılar arasında düşünsel bir değiş tokuş da yaşanır. Tartışmaların sahne aldığı bu karşılıklı değişim, **kollektif bir eğitim, mimarlık bilgisinin toplum içinde yaygınlaştırılması açısından ayrıca önemlidir**[2]. Dinç'e [3] göre bir mimarlık yarışması yaratıcı güçleri eş zamanlı olarak harekete geçirir, önerileri sınavan değer ve değerlendirme mekanizmalarını yeniler, diğerlerinden ayırt edilebilen önerileri ödüllendirir yani onar ve bu yolla **özgün çözümlerin yaşama katılmasını sağlar**. Yarışmaların en önemli avantajı, farklı yaklaşımlara açık olan yapısıdır. Uygulanamayacak bile olsa, **mimarlık ortamına katkısı olduğu veya olacağı düşünülen öneriler burada kendilerini ortama sunma şansı** elde ederler [4] . Mimari proje yarışmaları, mimarlık alanında, fiziksel gerçekliğin mutlak tuzağına düşmeden sorgulamaların yapılabileceği ve bu sorgulamaların paylaşılarak çoğalabildiği, informal bir öğrenme alanıdır. Yarışmalar, yarışmayı düzenleyen kurumlar için ideal, şeffaf, demokratik bir proje elde etme sürecini sağlarken, bir yandan da mimarlık ortamına ve dolayısıyla mimarlık kültürüne de ciddi katkılarda bulunur [5] Arat'a [6] göre Mimarlar bu yarışmaları bütün dünyada para kazanmak için değil, sırf belli bir problemi en iyi şekilde çözmek hırsları ve şevki ile yapmaktadırlar. Yarışmalar mimarlar için adeta bir beyin sporudur. Her mimar kendi bilgisini, tecrübesini ve inovasyon kabiliyetini mimarlık ortamında ve hatta toplum önünde ölçmek ister. Yarışmalar, tüm yarışmaların özünde sahip olduğu ilke gereği "en iyinin", "en niteliklinin", ihtiyaca "en uygun çözümün" şeffaf ve demokratik bir yöntemle elde edilmesini hedefler [2]. Uluğ'a [7] göre yarışmalar dönüştürücü bir güç olarak yeni'nin sorumsuzluk sınırlarında yeniden arandığı ortamlardır. Mimari proje yarışmaları, kültür, sanat ve **çevre** değerlerinin rekabet yoluyla geliştirilmesine, çok sayıda seçeneğin en ekonomik, en işlevsel ve **yenilikçi** çözümün serilmesine, müelliflerin saptanmasına ve güzel sanatların teşvikine, **mesleklerin gelişmesine**, etik değerlerin yerleşmesine, uluslararası rekabet gücü kazanmalarına "uygun ortam" sağlamayı amaçlamaktadır [8] . Mimari yarışmalar bir ülkede mimarlık ve yapı kültürünün gelişmesini sağlayan en büyük faktördür. Medyada yer bulan bir kaç meşhur ismin aralarında paylaştıkları bir mimari ortam, inovasyonları sınırlamaktadır. Halbuki tüm meslektaşlara, bilhassa genç mimarlara açık yarışmalar yepyeni çözümlere ulaşma şansını artırır [6] Buraya kadar ana hatları ile değinilen mimari yarışma ortamı ile sürdürülebilir tasarım parametreleri arasında bir ilişki var mıdır? Başka bir ifade ile sürdürülebilir tasarıma ve bileşenlerine mimari yarışma süreci içinde nasıl yer verilmiştir?

3.MİMARİ PROJE YARIŞMALARINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

3.1.Mesleki Mimari Proje Yarışmalarında Sürdürülebilir Tasarım (Kriterleri)

Mimari proje yarışmaları-sürdürülebilir tasarım ilişkisinde güncel durumunu anlamak için 2014 yılı içinde açılan ve sonuçlanan yarışmalar ve bu konuda yakın dönem içinde bir değişim/gelişim olup olmadığını araştırmak için de on yıl öncesinde (2004 yılında) açılan yarışmalar taranmıştır¹. Araştırma sonucunda (verilerine ulaşılabilen) her iki dönemden 5er yarışma (Tablo 1) detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu inceleme ile yarışma dökümanlarında (şartname, jüri raporları ve ödül alan projelerin açıklama raporları) sürdürülebilirlik kriterlerine ne kadar ve nasıl yer verildiği gözlemlenmiştir.

Tablo 1. İncelenen Mesleki Mimari Proje Yarışmaları (2004-2014)

2014	2004
<i>Adana Ticaret Odası Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması</i>	<i>Anayasa Mahkemesi Binası Mimari Proje Yarışması</i>
<i>Çanakkale Belediyesi Sosyal Konutlar Mevkii Kentsel Yenileme Ulusal Mimari Proje Yarışması</i>	<i>Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Hizmet Binası Ulusal Mimari Proje Yarışması</i>
<i>Gökçeada Lise Kampüsü Mimari Proje Yarışması</i>	<i>Gaziosmanpaşa Belediyesi Belediye Binası ve Çevresi Mimari Kentsel Tasarım Proje Yarışması</i>
<i>Taşınacak Olan Eskişehir Atatürk Stadyumu Alanında Yeni Fikirler Kentsel Tasarım Fikir Yarışması</i>	<i>Konyaaltı Belediyesi Kent Meydanı Kentsel Tasarım Fikir Yarışması</i>
<i>7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması</i>	<i>TMMOB UIA 2005 İstanbul Dünya Mimarlık Kongresi, Kongre Vadisi</i>

2014 yılında yapılan mimari proje yarışmalarından; Adana Ticaret Odası Hizmet Binası Ulusal Mimari Proje Yarışması şartnamesinde yarışmanın hedefleri arasında “*Kentin doğal, ekolojik ve sosyal yaşamına duyarlı, sürdürülebilir, erişilebilir, çevresine referans oluşturabilecek bir mimari anlayışın gelişmesine katkıda bulunmak ve yer aldığı bölgenin nitelikli dönüşümüne katkı sağlamak*” gösterilmiştir. Yarışma-jüri raporunda elenen projelerde özellikle **doğal ışık/hava** almayan mekanlara vurgu yapılmış, bir proje “...**çevre ve yeşil kavramlarının salt gösterim unsuru olarak kullanılması**” ile eleştirilmiştir. Çanakkale Belediyesi Sosyal Konutlar Mevkii Kentsel Yenileme Ulusal Mimari Proje Yarışması şartnamesinde “*bu yarışma ile işlevsel, sürdürülebilir, yenilikçi, ekonomik çözümler içeren, özgün, kimlikli mekânlar oluşturarak yarışma alanının kentle bütünleşmesi ve kentsel yaşama kazandırılması hedeflenmektedir*” denmektedir. Ayrıca “*yarışmacılardan kuram ve pratiği örtüştüren çağdaş şehircilik ilkeleri doğrultusunda kullanıcıların gereksinimleri, kentsel çevre / peyzaj, kentsel estetik, kullanılabilirlik, sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik gibi kavramların dikkate alınarak çözümlerin geliştirilmesi*” beklenmiştir. Yarışma Jürisi jüri raporunda değerlendirme kriterlerini sıralamış, kriterlerde çevre ilişkilerinin kurgulanması ve yeşil alanların korunması ibareleri dışında sürdürülebilirlik vurgusu yapılmamıştır. Gökçeada Lise Kampüsü Mimari Proje Yarışmasında 1. olan projenin açıklama raporunda “*Yapıların genelinde pasif mimari sistemler ve yaklaşımlar ile doğal havalandırma ve aydınlatma konusunda öneriler getirilmektedir*” denmektedir. 7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması şartnamesinde yarışmanın amacı, -geleneksel mimari’ye referans ile- “...*kent kimliğinin varlığının ve devamının bilincinde olarak günümüz koşullarına uygun yeni yapılaşmanın geleneksel mimariden ilham alarak oluşmasını teşvik etmektir*” şeklinde açıklanmıştır ve yarışmacılardan özellikle mimari açıklama raporunda bu konudaki mimari tavırlarını açıklamaları beklenmiştir. Yarışmanın jüri raporunda jürinin değerlendirme kriterleri 9 maddede açıklanmıştır. Bu maddelerde sürdürülebilirliğe vurgu yapan kriterler arasında; “1. **Yerel Kimlik ve Malzeme**”, “2. **İklim ve Sürdürülebilirlik**” ve “5. **Peyzaj, Çevresel Tasarım Kimlik İlişkileri**” sayılabilir.

Tablo 2.ⁱⁱ “Mesleki Mimari Proje Yarışmaları Örnekleri –Sürdürülebilirlik” Araştırması (2014)

Yarışmanın Adı	İlgili Doküman	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	A9
Adana Ticaret Odası Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması	Şartname	•	•	•						
	Proje Raporu					•				
	Jüri Raporu			•			•		•	
Çanakkale Belediyesi Sosyal Konutlar Mevkii Kentsel Yenileme Ulusal Mimari Proje Yarışması	Şartname	•		•						
	Proje Raporu	•	•	•		•				
	Jüri Raporu		•	•						
Gökçeada Lise Kampüsü Mimari Proje Yarışması	Şartname									
	Proje Raporu			•			•		•	
	Jüri Raporu									•
Taşınacak Olan Eskişehir Atatürk Stadyumu Alanında Yeni Fikirler Kentsel Tasarım Fikir Yarışması	Şartname									
	Proje Raporu			•						
	Jüri Raporu			•						
7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması	Şartname			•		•				
	Proje Raporu(A)					•	•		•	
	Proje Raporu(E)	•	•			•				
	Proje Raporu (İ.A.)			•		•				
	Proje Raporu					•				
Jüri Raporu	•	•	•		•	•		•		
Anahtar kavramlar: A1-Sürdürülebilir(Mimari/Tasarım), A2-Ekolojik(Mimari/Tasarım), A3-Çevre, A4-Enerji, A5-Geleneksel, A6-Doğal Havalandırma, A7-Doğal Malzeme, A8-Doğal ışık, A9-Yönlenme										

Yapılan incelemede 2014’de açılan beş yarışmada sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik ile ilişkili kavramlara ne kadar yer verildiği bilgisi Tablo 2’de bir araya getirilmiş ve aşağıda yer alan bulgular elde edilmiştir:

- Yarışma dökümanlarında en çok üzerinde durulan kavramların “geleneksel” ve “çevre” olduğu, bir yarışma dışında hepsinde farklı ağırlıkla da olsa şartnamelerde **çevre** vurgusu yapıldığı görülmüştür.
- Günümüzde çokça üzerinde durulan ve yaygınlaştırılmaya çalışılan “enerji” ya da “yenilenebilir enerji” kullanımına yönelik olarak herhangi bir atıf görülmemiştir.
- **Sürdürülebilirlik** vurgusuna tek bina ölçeğindeki yarışmalardan çok kentsel tasarım yarışmalarında başvurulduğu söylenebilir.
- **Geleneksel** mimari ile ilişkilendirme daha çok geleneksel mimarlıkta var olan mekansal organizasyon şemalarının tekrar edilmesi/ya da yeniden yorumlanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Örn: “Adana iklim şartları da düşünülduğünde mimari dil oluşumunda geleneksel avlu kurgusu, yoğun program gözetilerek yeniden yorumlanmış, avlu kurgusu ile açık – yarı açık mekanlar oluşturulmuştur.”

2004 yılında yapılan mimari proje yarışmalarından incelenen beş örnekte de bildiri kapsamında seçilen anahtar kavramlara/sözcüklere rastlanmamıştır. Bu noktada şunu belirtmek önemli gözükmektedir.ⁱⁱⁱ

Diğer yandan, sürdürülebilirlik konusu içinde disiplinler arası çalışma ve üretim son derece önemlidir. Tasarımın başlangıcından itibaren ilgili meslek uzmanlarının bir arada çalışması, projenin her aşamada yapılan kritiklerle gelişmesi sonuç ürünün başarısını garanti eder. Burada incelenen mimari proje yarışmalarında bakıldığında (Tablo 3.1.-Tablo 3.2.) bu birlikteliği izlemek güçtür. Disiplinler arası ortamın şehir planlama uzmanları ve peyzaj mimarlarının katılımı ile daha zengin olduğu yarışmalar çoğunlukla kentsel tasarım yarışmalarıdır denilebilir. Konu sürdürülebilir bir mimari ortaya koymak olduğunda nitelikli bir ürün ortaya koymak ancak disiplinler arası uyumlu bir çalışma ile mümkündür. Sev [9] sürdürülebilir yapımda tasarım ekibini; kullanıcı, işletmeci, yerel yönetim, yatırımcı–mimar, mühendis, yapım yöneticisi, yüklenici, danışmanlar, malzeme üreticiler olarak sıralamıştır. Gerçekten de bu sürecin en önemli özelliği, burada sıralanan paydaşların bütünsel bir anlayışla bir arada çalışmasını gerektiriyor olmasıdır [10].

Tablo 3.1 Mesleki Mimari Proje Yarışmaları Yapısı (2004)

Yarışma Adı	Yarışmayı Açan Kurum	Yarışmanın Asil Juri Mesleki Yapısı	Yarışmacı Ekiplerin (Asgari) Mesleki Yapısı
Anayasa Mahkemesi Binası Mimari Proje Yarışması	T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü	Mimar-Müh., Mimar-Müh. Mimar, Mimar, İnşaat Müh.	Mimar (İnşaat Müh., Elektrik Müh Makine Müh. H.Raporu)
Eskişehir Tepebaşı Beldiyesi Hizmet Binası Ulusal Mimari Proje Yarışması	Tepebaşı Beldiyesi	Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, İnşaat Müh., Mimar-Müh.	Mimar
Gaziosmanpaşa Belediyesi Belediye Binası ve Çevresi Mimari Kentsel Tasarım Proje Yarışması	Gaziosmanpaşa Belediyesi	Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, Mimar	Mimar
Konyaaltı Belediyesi Kent Meydanı Kentsel Tasarım Fikir Proje Yarışması	Konyaaltı Belediyesi	Mimar, Mimar, Mimar, Peyzaj Mimari, Şehir Plancısı	Mimar, Peyzaj Mimari, Şehir Plancısı
TMMOB UIA 2005 İstanbul Dünya Mimarlık Kongresi, Kongre Vadisi Tasarımı, Ulusal Proje Yarışması	TMMOB Mimarlar Odası	Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, Mimar	Mimar

Tablo 3.2 Mesleki Mimari Proje Yarışmaları Yapısı (2014)

Yarışma Adı	Yarışmayı Açan Kurum	Yarışmanın Asil Juri Mesleki Yapısı	Yarışmacı Ekiplerin (Asgari) Mesleki Yapısı
Adana Ticaret Odası Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması	Adana Ticaret Odası	Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, Mimar	Mimar
Çanakkale Belediyesi Sosyal Konutlar Mevkii Kentsel Yenileme Ulusal Mimari Proje Yarışması	Çanakkale Belediyesi	Mimar, Şehir Plancısı , Mimar, İnşaat Mühendisi , Peyzaj Mimarı , Mimar	Mimar, Şehir Plancısı , Peyzaj Mimarı
Gökçeada Lise Kampüsü Mimari Proje Yarışması	Çanakkale Valiliği, İl Millî Eğitim Müdürlüğü	Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, İnşaat Mühendisi	Mimar
Taşınacak Olan Eskişehir Atatürk Stadyumu Alanında Yeni Fikirler Kentsel Tasarım Fikir Yarışması	TMMOB Mimarlar Odası Eskişehir Şubesi	Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, Şehir Plancısı , Peyzaj Mimarı	Mimar
7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması	TOKİ-Emlak Konut GYO A.Ş.	Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, Mimar, İnşaat Mühendisi	Mimar

3.2. Öğrenci Yarışmalarında Sürdürülebilir Tasarım (Kriterleri)

Yarışmalar öğrencinin standart mimarlık eğitim programları ile edindiği yaratıcılık, beceri ve bilgi edinmeye dayalı niteliklerinin pekiştirilmesine katkı sağlayan, mesleki eğitiminin kazandırdığı birikimlerini farklı alanlarda değerlendirmeye yönelik girişimci ve yaratıcı etkinlikler için yüreklendirici fırsatlar yaratan, henüz öğrenciyken ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekleşen deneyimlerin paylaşımını ve karşılıklı bilgi akışını destekleyecek iletişim altyapısını oluşturan “extra” tasarım alıştırmalarıdır [11]. Çağlar tasarım, yapım ve mimarlık alanlarında öğrencilere yönelik olarak düzenlenen yarışmalarının artmasının önemine vurgu yaptığı yazısında öğrenci yarışmalarının katkısını;

- Yarışmalar gerek süreci gerekse sonucu itibarıyla öğrencinin mesleki gelişimini destekleyen etkinliklerdir,
- Öğrenciler arası mimari proje yarışmaları gündemdeki önemli konulara mimarlık öğrencilerinin ilgisini yönlendirmenin etkili yoludur,
- Tasarım ve yapım sektöründe değişen, gelişen ve çeşitlenen yöntem, malzeme ve teknoloji ile tanışma ve çalışma ortamının geliştirilmesi açısından yararlıdır,
- Yarışmalar mesleki rekabet bilincini geliştiren alıştırmalardır şeklinde sıralamıştır.

Diğer yandan, öğrenci yarışmaları farklı disiplinlerden öğrencileri bir arada çalışmaya teşvik ederek mezun olduklarında birlikte/koordineli çalışmalar gerçekleştirecekleri meslekler meslek adamları ile ilgili deneyim kazanmalarına ortam hazırlayabilir. Gündemdeki başlıca konuların mimarlık boyutunun araştırılması ve tartışılmasına ortam oluşturan yarışmalar, öğrencilere konuya ilişkin **duyarlılık**, altyapı ve bilgi birikimi kazandıran tasarım alıştırmalarıdır [11].

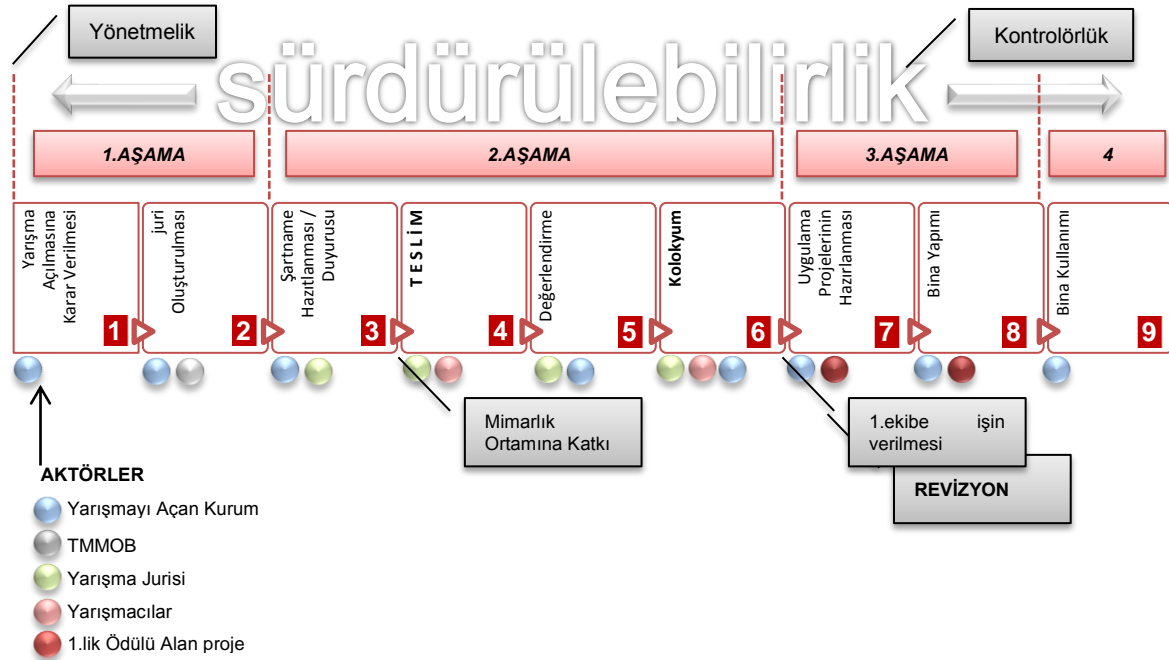
Bu bölümde öğrenci yarışmalarında sürdürülebilirlik konusuna nasıl ve ne kadar yer verildiği araştırılmıştır. Örneğin; Çuhadaroğlu ALU'2004 Öğrenci Proje Yarışması'nın konusu, 2.Dünya Savaşı Trakya Savunması için yapılmış koruganların yanında, bir durak, seyir, bilgilenme, hatırlama, okuma mekanının ve bu mekana yaklaşımın tasarımı olarak belirlenmiş, yarışmada ayrıca, yapının, gelişmiş alüminyum ve **güneş** panel teknolojisi kullanılarak, **kendi kendine yetebilen enerji korunumlu bir kabuk** olarak tasarlanması beklenmiştir [12]. Bir tema ya da şartname olmaksızın öğrencilerin kendi eğitimleri içinde ürettikleri bitirme ödevleri ile katıldıkları Archiprix yarışmasının 2003'de yapılan değerlendirilmesi sürecinde jürinin ön eleme için belirlediği 5 kriterden birinin “**Ekoloji, sürdürülebilirlik temaları çerçevesinde yeni bir şey söylüyor mu?**” [13] olması dikkat çekmektedir. Bir başka yarışma Türkiye’de mimarlık ve mühendislik öğrenimi gören tüm 3. ve 4. sınıf lisans öğrencilerinin katılımına açık olarak düzenlenen **Sürdürülebilir Geleceği Tasarla** adlı yarışmadır. Yarışma “**sürdürülebilirlik kriterlerine uygun, çevre dostu sistemlerin kullanıldığı bir konsept tasarım**

ve bunları destekler nitelikteki malzeme veya yapım teknikleri/teknolojileri konusunda “yeni bir yaklaşım” sunan **alternatif fikir projeleri elde etmek üzere** [14] açılmıştır. Yarışma disiplinler arası bir çalışma pratiği tanımlayan sürdürülebilirlik konusu üzerinde mimarlık ve mühendislik öğrencilerini bir arada çalışmaya teşvik etmesi açısından dikkat çekmektedir. Değerlendirme kriterleri içinde “Projenin **sürdürülebilirlik** kriterlerine uygunluğu. (Enerji verimliliği, atıkların azaltılması, geri dönüşümlü malzeme kullanımı, suyun idareli kullanımı vb...)” yer almaktadır.

4. DEĞERLENDİRME

Mimari proje yarışması süreci yarışma açılmasına karar verilmesinden, bina yapım hatta kullanım sürecine kadar uzun, farklı aktörlerin yer aldığı karmaşık bir strüktürü ifade etmektedir. Dolayısı ile bu süreci inceleyebilmek/sorgulayabilmek için öncelikle anlamak gerekmektedir. Bu noktada yarışma süreci (tüm yarışma tiplerini kapsayacak bir biçimde) 4 aşamada, aktörleri ve kritik noktaları ile modellenmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Türkiye Mimari Proje Yarışması Sürecinin Modellenmesi

Modelden hareketle ardışık olarak her adımda sürdürülebilirliğin nasıl ve hangi araçlarla konumlandırılabilceği üzerine bazı saptamalar yapılabilir;

- Yarışma sürecinin ürünü olan bina ya da projenin/projelerin sürdürülebilir mimari örnekler olabilmesi için bu sürecin her noktasında sürdürülebilir tasarım kriterlerinin var olabilmesi/sorgulanması gerekir;
- Öncelikle yarışmayı açan kurumun sürdürülebilirlik konusunda bir duruşu/farkındalığı olması, üstelik yarışma jürisi belirlenirken de buna paralel bir yapılanmaya gidilmesi gerekir. Sürdürülebilirlik konusunda disiplinler arası çalışma son derece önemli olduğuna göre jüri yapılanması da bu çoğulculuğa imkan sunmalıdır.

- Bu noktadan sonra yarışma pratiği içinde en önemli dokümanın (yarışma şartnamesinin) hazırlanması süreci başlamaktadır ve yarışmayı açan kurumun ve jürinin nasıl bir bina beklendiğinin net bir şekilde anlatması gereken şartnamede sürdürülebilir tasarım kriterleri güçlü bir biçimde vurgulanması gerekmektedir. Nitekim doğru" yanıt "bulmak için önce doğru "soru" sormak gerekir [15].
- Teslim aşamasından sonra projeler değerlendirilirken (şartnameye paralel bir şekilde) yine sürdürülebilirlik sorgulamasının yapılması gerekir.
- Sürecin doğal bir sonucu olarak 1. olan projeye iş verildikten sonra da jüri görüşleri ve sürdürülebilir tasarım kriterleri doğrultusunda ekipten revizyon istenebilir.
- Yarışma sonrasında elde edilen projenin uygulama projesine dönüştürülmesi aşamasında da yine sürdürülebilirlik sorgulaması her ölçekte ve her disiplinin bakışında/ürününde aranmalıdır. Bu noktada jürinin sorumluluğu devam etmeli ve fikirleri/yorumları ile yarışma sürecine katkısı sürdürülmelidir.
- Bina yapım ve kullanım sürecinde de bu tavır devam etmelidir.

SONUÇ

Sempozyum çağrı metninde “*hem teknolojik gelişmelere ışık tutabilmek, hem doğal çevreyi koruyabilmek, hem de yasal düzenlemelerin sağlıklı olmasını sağlayabilmek, geleceğe yönelik isabetli bir öngörüye sahip olmayı gerektirir*” [16]. denmektedir. Bina/proje üretimi konusunda isabetli bir öngörü yapabilmek için ise üretim sürecinin başından sonuna doğru planlanması gereklidir. Konu yarışmalar olduğunda (gerek mesleki proje yarışmaları gerekse öğrenci yarışmaları) amacın doğru tariflenmesi ve bu amaca yönelik stratejilerin oluşturulması sağlanmalıdır.

Yarışmaları, içlerine girildiğinde farklı bir bakış ve farkındalık kazandıran ve bu farkındalıklar çerçevesinde mimarlığı anlamlandıran sihirli bir alan, yer olarak tanımlamak da mümkündür [5]. Yani yarışma ortamları daha iyiyi/doğruyu arama yolunda sürekli olarak bir sorgulama/tartışma ve fikir/proje üretme zemini sunmaktadır. Dolayısı ile her dönemde aktüel gerçekler bu zemine girmiş, tartışılmış ve sonuç olarak burada ortaya çıkan fikirlerin/projelerin bir parçası olmuştur. Günümüzde ise bu kez sahneye kaçınılmaz bir biçimde insanoğlunun karşı karşıya kaldığı çevresel fekaletler yerleşmiş doğal olarak yarışma pratiğinin içine sürdürülebilir tasarım fikirleri yerleşmeye başlamıştır. Gerçekten de bildiri kapsamında incelenen örnekler göstermiştir ki, yarışmalarda son yıllarda çevresel **sürdürülebilirlik** konusu daha büyük bir alan kaplamaya başlamıştır. Benzer biçimde mesleki üretim ortamının modeli de denilebilecek öğrenci yarışmalarında sürdürülebilirlik konusuna çokça yer verilmektedir. Ayrıca öğrenci yarışmalarında **disiplinler arası** çalışmalar teşvik edilmekte, bu da ilerleyen yıllardaki üretim ortamlarının potansiyelini arttırmaktadır. Öğrenci yarışmalarındaki bu çoğulcu ortam fikri mesleki yarışmalar (gerek jüri gerekse ekip yapısı açısından) içinde de sürdürülmelidir.

Yarışma pratiği aynı zamanda bir problem üzerine yüzlerce fikrin geliştirildiği ve sunulduğu çoğulcu bir ortam tarif etmektedir. Nitekim kimi mimarlar için yarışma her zaman kazanmak demek değildir. Mimarlık yarışmaları mekanizması yarışanlara bir yandan tasarım ideolojisini geliştirmek için alıştırma yapma diğer yandan yarışma teması üzerinden disiplin alanının güncel görünümüne ilişkin bir diyaloga girme olanağı sağlar. Bu nedenle sadece kazanan değil bir yarışmadaki diğer yarışanlar ve değerlendirenler de çok önemli rol ve sorumluluk üstlenir [17]. Dolayısı ile sürdürülebilirlik konusunun yarışmalarda daha etkin bir biçimde ele alınması konu üzerinde teorinin yanı sıra uygulamaya dönük yeni fikirlerin gelişebilmesine ve bu fikirlerin yaygın bir biçimde tartışılmasına olanak sağlaması açısından da önemlidir. Son yıllarda gerek mesleki gerekse öğrenci yarışmalarına katılan tüm projelerinin ya da büyük bir kısmının (sadece ödül grubunun değil) basılı yayın ya da web siteleri aracılığı ile görünür/okunur kılındığı düşünüldüğünde yarışmaların aynı zamanda belirli bir konu üzerine birçok fikrin bir arada sunulduğu zengin bir referans kaynak oluşturma potansiyeli olduğu da söylenebilir.

Sürdürülebilir mimari günümüz Türkiye'sinde, hala uygulamada yaygın olmaktan çok öte bir söylem olarak gözükmektedir. Dolayısı ile öncelikle dünya görüşümüzde ve alışkanlıklarımızda sorgulamamız gereken çevresel farkındalık bilincinin arkasından bina üretim süreçlerinin hepsine hızla ve etkin bir biçimde yerleştirilmesi son derece önemlidir. Mimari proje yarışmaları pratiğinin ise sıralanan özellikleri ile meslek ortamını tetikleyen güçlü fikirlerin gelişebilmesine imkan tanıyan, yeni fikirlere ve denemelere açık çoğulcu yapıları ile bu konuda öncü bir rol üstlenerek çevresel konularda farkındalığı olan ve farkındalık yaratan yaşam çevreleri oluşturulmasının sağlanabilmesi açısından önemli bir potansiyel barındırdığı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- [1] SAYAR, Y., "Türkiye'de Mimari Proje Yarışmaları 1930-2000: Bir Değerlendirme", Her Daim Gündemde: Yarışmalar, Mimarlık Dergisi, 320, TMMOB Mimarlar Odası, Kasım-Aralık, 2004.
- [2] AYKUTLAR P., KUTUCU, S., "Yarışma Sonrası Süreçler: 2005-2013 Yılları Arasında Yerel Yönetimler Tasafından Açılan, Mimari ve Kentsel Tasarım Yarışmalarının Uygulanma Performansları", Yarışmalar ve Mimarlık Sempozyumu, Ankara, 2014.
- [3] DİNÇ, P., "Mimarlığa Yarışanlar: Mimarlık Yarışmalarına Katılımda Süreklilik", Yarışmalar, Mimarlık Dergisi, TMMOB Mimarlar Odası, Temmuz-Ağustos, 2010.
- [4] ÖZBAY, H., "Yarışmalar Tabii ki Ama Nasıl ?", Dosya 31, TMMOB Ankara Şubesi Yayınları, 1, 39-41, 2013.
- [5] ÖZDEMİR, E., "Türkiye'de Mimari Yarışma Ortamı, İzmir Opera Binası Yarışması Üzerine/Güncelleme" <http://mimarliktakuramveelestiri.wordpress.com/2014/11/05/turkiyede-mimari-yarisma-ortami-izmir-opera-binası-yarisması-uzerine-guncelleme-emre-ozdemir/> e.tarihi:20.12.2014.
- [6] ARAT, N., "Mimarlığın Laboratuvarı", Dosya 31, TMMOB Ankara Şubesi Yayınları, 1, 42, 2013.
- [7] ULUĞ, M., "Eleştirinin Eleştirisi", Mimarlık Dergisi, 273, TMMOB Mimarlar Odası, 48., 1997.
- [8] YÖNETİM LİK
- [9] SEV, A., "Sürdürülebilir Mimarlık", Yapı-Endüstri Merkezi, Yem Yayın, 2009.
- [10] ÖZORHON, G., "Sürdürülebilir Mimarlık, Yarının Binaları ve Bir Örnek", 11. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi Bildiri Kitabı, 17/20 Nisan 2013.
- [11] ÇAĞLAR, N., "Mimarlık Eğitiminin Müfredat Dışı Bileşenlerinden Bir Örnek: Öğrenciler Arası Mimari Proje Yarışmaları", Mimarlık Dergisi, 323, TMMOB Mimarlar Odası, Mayıs-Haziran, 2005.
- [12] <http://v3.arkitera.com/yp11-cuhadaroglu-alu2004-ogrenci-yarisması.html>, e.tarihi: 19.12.2014
- [13] AKPINAR, İ., "Bitirme Ödevleri: Archiprix International-Istanbul 2003'ün Düşündürdükleri", Yeni Mimar, 5, Ağustos, 2004.
- [14] <http://www.ronesans.com/yarisma/index.html> e.tarihi:19.12.2014.
- [15] KARABEY H., "Yarışmalar Mimarlık Mesleğinin Sahte İstihdam Aracı Olarak Kullanılıyor !", Mimarlık Dergisi, 252, TMMOB Mimarlar Odası, 1993.
- [16] http://www.mmo.org.tr/etkinlikler/tesisat/etkinlik_metin.php?etkinlikkod=262&metin_kod=1146 e.tarihi:19.12.2014.
- [17] ÇAĞLAR, N., "Mimarlık Yarışmaları İyi Şeyler(mi)dir?", Dosya 31, TMMOB Ankara Şubesi Yayınları, 1, 39-41, 2013.

ÖZGEÇMİŞ

Güliz ÖZORHON

Lisans eğitimini 2000 yılında, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde bitirmiş, Yüksek Lisans eğitimini Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Yapı Fiziği ve Malzemesi Programı'nda "Güneş Etkisine Bağlı Yapı Kabuğu Oluşumu ve Malzeme Seçim Kriterleri" adlı çalışması ile 2003 yılında tamamlamıştır. Doktora eğitimini ise 2003-2009 arasında Yıldız Teknik Üniversitesi Mimari Tasarım Programı'nda yapmış ve "1950-60 Dönemi İstanbul Konut Mimarlığının 21.Yy Konutu Çerçevesinde Değerlendirilmesi" adlı çalışması ile tamamlamıştır. 2000 yılında Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladığı T.C. Maltepe Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü'nde, 2009-2012 yılları arasında Yardımcı Doçent Doktor olarak görev yapmıştır. 2012 yılından beri Özyeğin Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Ulusal ve uluslararası sempozyum ve kongrelerde sunulmuş, çeşitli dergilerde yayınlanmış çalışmaları ve ulusal mimari proje yarışmalarında aldığı ödülleri vardır.

İlker Fatih ÖZORHON

Lisans eğitimini 2000 yılında, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde bitirmiş, Yüksek Lisans eğitimini İstanbul Teknik Üniversitesi, Bina Bilgisi Programı'ndan 2002 yılında almıştır. Doktora eğitimini ise 2002-2008 arasında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimari Tasarım Programı'nda yapmış ve "Mimarlıkta Özgünlük Arayışları: 1950-60 Arası Modernliği" adlı çalışması ile tamamlamıştır. 2001 yılında Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladığı T.C. Maltepe Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü'nde, 2008-2012 yılları arasında Yardımcı Doçent olarak görev yapmıştır. 2012'den bu yana Özyeğin Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Ulusal ve uluslararası sempozyum ve kongrelerde sunulmuş, çeşitli dergilerde yayınlanmış çalışmaları ve ulusal mimari proje yarışmalarında aldığı ödülleri vardır.

ⁱ Yarışmalara ait veriler www.arkitera.com, <http://sartname.arkitera.com/> ve kolokyumcom web sitelerinden derlenmiştir.

ⁱⁱ Tabloda dokümanlarda kavramların görünürlüğü renk tonları ile derecelendirilerek anlatılmıştır.

ⁱⁱⁱ Bildiri kapsamında yarışma süreci ve jurinin görüşü dokümanlar aracılığı ile okunmuştur. Dolayısı ile jurinin ya da yarışmacıların bu belgelere yansımaları olası duyarlılıklarına/görüşlerine yer verilememiştir.